

קול הנערים בראש השנה

בראשית פרק כא קריאת התורה ביום א' - ישמעאל

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת קוֹל הַנֶּעֶר וַיִּקְרָא מִלְאָךְ אֱלֹהִים אֶל הָגֵר מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה לָּךְ הָגֵר אֵל תִּינָאֵי כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנֶּעֶר בְּאֶשֶׁר הוּא שָׁם: קוֹמִי שָׂאִי אֶת הַנֶּעֶר וְהַחֲזִיקִי אֹת יָדְךָ בּוֹ כִּי לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׁימְנוּ: (בראשית כא יז-יח).

בראשית רבה נג יד פרשת וירא: "באשר הוא שם" - בזכות עצמו. יפה תפילת החולה לעצמו יותר מכל. "באשר הוא שם", אמר רבי סימון: קפצו מלאכי השרת לקטרגו, אמרו לפניו: ריבון העולמים, אדם שהוא עתיד להמית את בניך בצמא, אתה מעלה לו באר?¹ אמר להם: עכשיו מה הוא, צדיק או רשע? אמרו לו: צדיק. אמר להם: איני דן את האדם אלא בשעתו.²

אבות דרבי נתן נוסח ב פרק מז: "ג' בכו ושמע הקב"ה בכיתם. ואלו הן. הגר. ועשו. וחזקיהו. הגר מניין? שנאמר: "ותשא את קולה ותבד" (בראשית כא טז). ומנין ששמע הקב"ה קול בכיתה? שנאמר: "כי שמע ה' את קול הנער באשר הוא שם: קומי שאי את הנער" (שם שם יח).³

בראשית פרק כב קריאת התורה ביום ב' - יצחק

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וְאֲנִי וְהַנֶּעֶר נִלְכָּה עַד פֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֲלֵיכֶם: ... וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֶצִי הָעֵלֶה וַיִּשָּׂם עַל יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמַּאֲכָלֶת וַיַּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר הֲנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְאִיִּה הִשָּׂה לְעֹלָה: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה לּוֹ הִשָּׂה לְעֹלָה בְנִי וַיַּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: (בראשית כב ו-ח).⁴

רש"י בראשית כב ו - וילכו שניהם יחדיו הראשון: "וילכו שניהם יחדיו" - אברהם שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה הולך ברצון ושמחה, כיצחק שלא היה מרגיש בדבר.

רש"י בראשית כב ח - וילכו שניהם יחדיו השני: אלהים יראה לו השה - כלומר יראה ויבחר לו השה. ואם אין שה - לעולה בני. ואף על פי שהבין יצחק שהוא הולך לישחט, וילכו שניהם יחדיו בלב שוה.⁵

וַיֹּאמֶר אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֶר וְאַל תַּעֲשֶׂה לוֹ מְאוּמָה כִּי עֲתִידָהּ יָדְעִיתִי כִּי יֵרָא אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי: (בראשית כב יב),

¹ ולא באר סתם, אלא אותה באר פלאית שנבראה עם עוד עשרה דברים בין השמשות של סוף מלאכת ששת ימי הבריאה וכניסת השבת (מסכת אבות פרק ה משנה ו) – אותה **באר מרים הפלאית** שהתגלגלה עם בני ישראל ארבעים שנה במדבר – נגלתה תחילה לישמעאל ולהגר. ראו פרקי דרבי אליעזר פרק כט: "ושם נפתחו להם הבאר שנבראת בין השמשות". ועל בני ישמעאל שהמיתו את בני ישראל בצמא כשאלה יצאו בגלות, ראו תנחומא יתרו ה.

² ובירושלמי ראש השנה פרק א הלכה ג: "אין הקב"ה דן את האדם אלא בשעה שהוא עומד בה". ובמדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור ה מי שניצל בזכות עיקרון זה הוא גם ירבעם בן נבט שהחטיא מאד את ישראל וזכה לעסוק במעשה מרכבה ביחד עם אחיה השילוני: " ... וישבו שניהם יחדו - שישבו לברר מעשי מרכבה. ועמדו מלאכי השרת לפני הקב"ה ואמרו לפניו: רבש"ע, אדם שהוא עתיד להעמיד שני עגלים, אתה מגלה לו מעשה מרכבה? אמר להן: עכשיו מה הוא, צדיק או רשע? אמרו לו: צדיק. אמר להן: איני דן את האדם אלא לפי שעתו".

³ שמע ה' את קול הנער, שהרי שמו הוא ישמעאל. ומי הוא שנתן לו שם זה? המלאך בגירושה הראשון של הגר, בפרשת לך לך, ככתוב: "וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ ה' הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדֶתְךָ בֵּן וְקָרָאתְ שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי שָׁמַע ה' אֶל עֲנִיָּךְ: (בראשית טז יא)".

⁴ פתחה פרשת העקידה גם היא ב"נער". אך בהמשך "בני" ו"אבי", ללמד שבמהלך הדרך צפו ועלו מחשבות ורגשות. הקול היחידי של יצחק נשמע בפסוק: "הנה האש והמאכלת ואיה השה לעולה": ואחרי העקדה, נשמע קולו של יצחק? כבר הקדשנו לנושא שתיקתו של יצחק לאורך כל העקדה, שני דפים. ראו **איפה יצחק בעקידה** חלק א' וחלק ב'. וכאן נביא את הדברים בקצרה ובתמצית.

⁵ ראו עוד פירוש רד"ק בראשית כב ח, כיצד יצחק מקבל את הדין באהבה ובהכנעה: "אלהים יראה לו השה לעולה בני - ענה לו מענה שיוכל אדם להבינו לשני פנים: האחד, שיהיה "בני" תשובת הקריאה כמו "הנני בני". כלומר: בני, אלהים יראה לו השה, רוצה לומר: הוא יודע מי יהיה השה והוא יזמינו לנו. והשני, אלהים יראה לו השה לעולה. ומי הוא השה? בני הוא. ויצחק הבין כי הוא יהיה השה, לפיכך אמר: "וילכו שניהם יחדיו", כלומר בלב אחד, כי קבל הבן מאהבה למסור נפשו לאל ולהקריבו לפניו". בכל מהלך העקדה אין קולו של יצחק נשמע. רק המדרש נותן לו קול בעת המפגש עם שרה אמו - קול של צער ובכי מר כאשר (עפ"י המדרש) הוא מספר לשרה את אשר אירע: "נטלני אבא והעלני הרים והורידני גבעות והעלני לראש הר אחד, ובנה מזבח וסידר את המערכה והעריך את העצים והעקידיני על גבי המזבח ונטל את הסכין בידו לשחטני. אילולי שאמר לו הקב"ה: אל תשלח ידך אל הנער כבר הייתי שחוט". ראו דברינו **חיי שרה - מחיר העקידה**.

מדרש תנחומא (בובר) פרשת וירא סימן מ: כך אמר לו הקב"ה לאברהם: קח נא את בנך – מיד: ויבן שם אברהם את המזבח וגו' וישלח אברהם את ידו, צווח לו המלאך: אל תשלח ידך אל הנער. אמר לו אברהם: לא אמרת לי קח נא? א"ל: שמא אמרתי לו לשוחטו! הוי: "לא אֶחָלֵל בְּרִיתִי וּמוֹצֵא שְׁפָתַי לֹא אֶשְׁנָה" (תהלים פט לה). כך שנו רבותינו: "אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי (ירמיה יט ה) - לא צויתי ליפתח שיקריב את בתו, ולא דברתי למלך מואב שיקריב את בנו, ולא עלתה על לבי לומר לאברהם שישחוט את בנו".⁷

שמואל א פרק א הפטרת יום א' - שמואל

אַל הַנֶּעַר הַזֶּה הַתְּפַלְלָתִי וַיִּתֶּן ה' לִי אֶת שְׁאֵלָתִי אֲשֶׁר שְׁאֵלָתִי מֵעַמּוֹ:

מסכת ברכות דף לא עמוד ב: אמר ליה: מימר שפיר קא אמרת, מיהו, מורה הלכה בפני רבך את - וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה. אתיא חנה וקא צוחה קמיה: אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו'. אמר לה: שבקי לי דאענשיה, ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה. אמרה ליה: אל הנער הזה התפללתי.

זוהר חדש כרך א (תורה) פרשת בראשית דף יג עמוד א: כי הא דא"ר יהודה: מאי דכתיב [ש"א א] אל הנער הזה התפללתי? הוה ליה למימר אל הבן הזה התפללתי! אלא אמרה חנה: יהי רצון שבשעה שיגדל ישתדל בעבודת המקום כמו עכשיו שהוא נער. וכל אדם שיזכה להיות בזקנותו כמו בנערותו יזכה למעלת שמואל הנביא.⁸

ירמיהו פרק לא הפטרת יום ב' - אפרים

הֲבֵן יִקְרֶה לִי אֶפְרַיִם אִם יִלְדָּה שְׁעָשָׂעִים כִּי מִדֵּי דַבָּרֵי בֹזֵז כָּרְ אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל כֵּן הָמוּ מֵעֵי לֹא רַחֵם אֶרְחַמֶּנּוּ נְאֻם ה':

מדרש תנחומא פרשת תצוה סימן א – קול של תינוק: אמר ר' יודן: אימתי הבן חביב על אביו? כשמתחיל להשיח. וכן הוא אומר: "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים" (ירמיה לא) - מהו ילד שעשועים? כבן שלש כבן ארבע שהוא מתחיל להשיח ומשתעשע לאביו.¹⁰

דור הבנים והבנות עומד במרכז קריאות התורה וההפטרה של שני ימי ראש השנה. כל הנערים והנערות וקולם. הם שימשיכו את שרשרת הדורות משנה לשנה. הם בראש מחשבותינו, בלב רגשותינו ובמעייני תפילותינו.

שנה טובה

מחלקי המים

⁶ יש לקרוא את הפסוק במלואו: "קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק וְלָךְ אֶל אֶרֶץ הַמִּרְיָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים". "והעלהו לעולה" אמרת, טוען אברהם!

⁷ לא כאן המקום להיכנס לעובי הקורה של מעשה העקידה עליו כתבו ודרשו רבים וטובים (ראו דברינו **איזה קול אתה שומע** בפרשת וירא) כאן רק נתמקד במוטיב של עקירה מוחלטת של המנהג של הקרבת ילדים ונערים. מקובל לומר ולדרוש שמטרת הקריאה בפרשת העקידה בראש השנה, היא לבקש שהקב"ה יזכור לנו ביום הדין את מוטיב מסירות הנפש של אברהם ויצחק - מסירות ואמונה ללא גבול. וכשם שכבש אברהם ... כן יכבשו רחמיק וכו'. שזו השוואה שיש לדון בה. הקל וחומר קצת מוזר. בדורנו, דור של עקידות רבות בהם נשלחה היד אל הנערים הזכרים, אפשר שהקריאה בפרשת העקידה בראש השנה, מקבלת משמעות אחרת לגמרי. ראו בגמרא גיטין נז ב הסיפור על האשה ושבעת בניה שכשנהרג האחרון, אמרה: לכו אמרו לאברהם. "אתה עקדת מזבח אחד ואני שבעה. אתה בנית מזבח אחד ולא הקרבת את בנך, אבל אני בנית שבעה מזבחות והקרבת את בני עליהם, ולא עוד אלא דידך נסיון, ודידי עובדין". (בדברינו **שישה מליון מזבחות** ביום השואה). ואנו נוכל לומר לאשה: המזבחות שאת עקדת היו בכפיית מלכות הרשעה ואין תמורה לדם שנספך/ ואילו מזבחות דורנו הם על קוממיות העם, הארץ והתורה.

⁸ בשמחת בית השואבה היו החסידים ואנשי מעשה רוקדים ואומרים: "אשרי ילדתי שלא ביישה את זקנותי". לעומתם, בעלי התשובה אומרים: "אשריך זקנתי שתכפרי על ילדותי" (תוספתא סוכות פרק ד הלכה ב; מובא בדברינו **שמחת בית השואבה**). פירוש הזוהר מציג דעה שלישית בזכות טוהר הילדות ותמימותה: ולוואי תישאר ותימשך האמונה התמימה והזכה של הנעורים, כמות שהיא, למשך כל החיים

⁹ ועל אמו.

¹⁰ ולאמו. לא קול של בן ולא קול של שתיקה רועמת. קולות של נערים צעירים (תינוקות) שמשתעשעים עם ההורים ומביאים חיים לעולם. גם אולי קולותיהם של ילדים קטנים שמשתובבים בבית הכנסת ומפריעים קצת למתפללים בראש השנה. ולחסידי יש על כך סיפורים נאים.